

УДК 331.5.024.5+364.23

**Приймачов А., аспірант спеціальності 281 Публічне управління та адміністрування
Науковий керівник: Липовська Н.А., д.держ.упр., професор,
професор кафедри державного управління і місцевого самоврядування
(Національний технічний університет «Дніпровська політехніка», м. Дніпро, Україна)**

РЕАЛІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Реалізація соціальної політики держави в умовах війни є складним завданням, яке вимагає уваги, координації та відповідальності з боку уряду та суспільства. Війна, будучи кризовим періодом для будь-якої країни, створює низку викликів, які безпосередньо впливають на соціальні аспекти життя громадян. У таких умовах реалізація соціальної політики стає надзвичайно важливою, оскільки вона спрямована на захист та підтримку найбільш вразливих верств суспільства.

Війна спричинила найбільшу житлову кризу в історії України. За два роки війни тисячі будівель були зруйновані російськими атаками. За різними оцінками, втрати житлового фонду у 2022 році сягнули від 135 000 до 817 000 зруйнованих або пошкоджених будівель. Ці оцінки залишаються приблизними, оскільки можливості фізично оглянути будівлі обмежені в умовах військової активності. У червні 2022 року Міністерство розвитку громад та територій видало наказ про розробку системи моніторингу пошкоджень та руйнувань, яка має включати інформацію про житлові та громадські будівлі. Однак офіційних даних, зібраних цією системою, поки що немає. У лютому 2024 року частина української території залишається окупованою, і рівень руйнувань на цих територіях важко оцінити. Крім того, тривають військові дії та ракетні удари по цивільній інфраструктурі з боку російської армії, а отже, збільшуються масштаби руйнувань та кількість людей, які втратили житло.

Мільйони людей були змушені покинути свої домівки. За даними Міжнародної організації з міграції, станом на січень 2023 року кількість переміщених осіб в Україні становила 5,4 млн. За оцінками МОМ, кількість ВПО поступово зменшується – наприклад, у грудні 2022 року їх було 5,9 млн. Серед внутрішньо переміщених осіб, які переїжджали більше одного разу, основними причинами цього були неможливість отримувати дохід (47%) та відсутність належного житла (41%).

Потреба в житлі не просто зростає, а й диверсифікувалася. З'явилася потреба в тимчасовому кризовому помешканні – наприклад, під час ремонту пошкодженого житла або під час пошуку житла для довгострокової оренди. На початку повномасштабного вторгнення органи місцевого самоврядування переобладнали тисячі закладів освіти, закладів культури, гуртожитків та інших комунальних будівель під тимчасове житло для людей, які покинули свої домівки через війну. Наприклад, за даними Міністерства освіти і науки, у червні 2022 року 3 500 закладів освіти використовувалися з гуманітарною метою, зокрема як житло для ВПО. Попри те, що за рік багато людей змогли знайти інше житло, повернулися до своїх міст або переїхали в інші країни, значна кількість ВПО все ще перебуває у так званих колективних центрах. За даними МОМ, у вересні 2022 року в цих центрах проживало близько 4% (близько 280 000) усіх внутрішньо переміщених осіб. Загалом МОМ повідомляє, що 17% ВПО потребували допомоги з житлом станом на початок 2023 року.

Змінюється структура форм власності в житловій сфері: зростає потреба в доступному орендному житлі. Згідно з результатами опитування, проведеного Cedos у жовтні 2022 року, 76% респондентів проживали в житлі, яке було їхньою приватною власністю, 16% орендували житло у фізичних осіб, ще 5% проживали в житлі, що належало іншим особам, за яке вони не платили орендну плату, і близько 3% проживали

в державному, інституційному або муніципальному житлі. За даними 2019 року, більшість опитаних, а саме 83%, проживали в житлі, яке було їхньою приватною власністю, близько 8% людей орендували житло, а 2% проживали в державному або муніципальному житлі. Дані свідчать, що частка людей, які проживають у власному житлі, в Україні зменшується, а частка орендарів зростає. Це пов'язано, зокрема, з переміщенням, адже значна частка ВПО орендує житло на ринку приватної оренди. За даними МОМ, у вересні 2022 року 53% ВПО орендували житло.

Доходи населення зменшуються, зростає недоступність житла, що робить потребу в соціальній оренді житла ще більш актуальною. У жовтні 2023 року 43% опитаних витрачали на житло понад 30% свого сукупного місячного доходу, а 17% витрачали на житло половину, а то й більше свого доходу. Ця тенденція була особливо помітною серед вразливих категорій населення. Наприклад, люди, чії будинки були зруйновані або пошкоджені, переселенці та люди з низьким рівнем доходу витрачали більшу частку свого доходу на житло, ніж люди, які не ідентифікували себе з жодною з цих категорій. Крім того, близько 39% ВПО повідомили, що потребують допомоги з оплатою оренди. Серед тих, хто переїхав в іншу область або інший населений пункт у межах рідного регіону, 28% та 11% відповідно зазначили, що потребують такої допомоги. При цьому лише 3% тих, хто не переїхав, потребували такої допомоги [1].

Одним з основних аспектів соціальної політики в умовах війни є забезпечення соціального захисту для військовослужбовців та їх сімей. Це включає в себе забезпечення військових зарплат, медичного обслуговування, психологічної підтримки та інших видів соціальної допомоги. Також важливою є підтримка ветеранів, які повертаються до мирного життя після війни, шляхом надання їм доступу до освіти, медичної допомоги та можливостей зайнятості.

Другим важливим аспектом є захист цивільного населення від наслідків війни. До цього відносяться розподіл гуманітарної допомоги, евакуація цивільних мешканців зі зон бойових дій, забезпечення житлом та продовольством для постраждалих, а також надання медичної допомоги та реабілітаційних послуг.

Крім того, важливою частиною соціальної політики в умовах війни є збереження соціально-економічної стабільності. Для цього можуть бути введені різноманітні заходи, такі як підтримка малих підприємств, надання кредитів для відновлення економіки, забезпечення доступу до освіти та професійної підготовки для підвищення зайнятості, а також стимулювання виробництва та інновацій.

Незважаючи на складнощі, реалізація соціальної політики в умовах війни має вирішальне значення для збереження людського капіталу, підтримки громадянського мирного життя та забезпечення подальшого розвитку суспільства. Правильно спланована та реалізована соціальна політика може стати ключовим чинником у забезпеченні стійкості та процвітання навіть у найважчі часи.

Список використаних джерел:

1. Housing and war: housing policy in the first year of the full-scale war/ 22/03/2023. <https://cedos.org.ua/en/researches/housing-and-war-annual-review/>